

Тартюф (скорочено)

Мольєр

Мольєр

ТАРТЮФ, АБО Ж ОБЛУДНИК

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

Комедія на п'ять дій

Діється в Парижі, в Оргоновім домі.

ДІЯ ПЕРША

Пані Пернель відвідує свою невістку Ельміру і усім невдоволена. Ельміра – дружина Оргона і мачуха його дітей – Даміса і Мар'яни. Усе в домі сина і невістки не подобається пані Пернель: служницю внучки Мар'яни – Доріну, стара назвала занадто язикатою, Даміса назвала дурним, а про Мар'яну сказала, що дівчина тиха, але в тихій воді сидять чорти. Ну а Ельміра, на думку старої, лише марнує гроші на вбрання і прикраси. Під час відвідин присутній Клеант, брат Ельміри, і стара дорікає йому, що він усіх хоче навчати, як треба жити. Даміс не терпить бабі і заявляє їй, що без хиби і вади хіба тільки її любий священник Тартюф. Доріна каже, що Тартюф теж усіх критикує, вважає бузувірами, а сам забув, як з'явився у місті босим і голим пройдисвітом. Та пані Пернель готова заприсягтись за Тартюфа і бачить божий інтерес у кожній його справі. Тоді Доріна розповідає, що Тартюф ревнує пані Ельміру до гостей. Служниця вважає, що пані Пернель судить кожного, бо стара і хоче трохи розважитись та вдовольнитись. Стару обурюють слова служниці, вона картає за це невістку. Пані Пернель не осуджує лише сина, який теж обожнює Тартюфа. Розізлившись, стара йде геть.

Клеант розмовляє з Доріною про Оргона, який наче збувся голови через того священника і називає його братом. Для Оргона священник став ближчим, ніж жінка і діти.

Додому повертається Оргон, якого два дні не було вдома, і Ельміра пішла зустрічати його. Тим часом Даміс просить Клеанта поговорити з батьком: у Мар'яни є хлопець Валер, за якого вона має вийти заміж, а Даміс кохає Валерову сестру і хоче одружитися з нею.

Оргон, замість поцікавитися жінкою, дітьми і справами вдома, розпитує Доріну, як поживає Тартюф. Служниця говорить, що пані Ельміра хворіла, але Оргон не зважає на ці слова. Доріна розповідає, що Тартюф такий же гладкий, як був, на вечерю обгриз двох куріп'ят, ще й на закуску з'їв здоровий биток, а потім завалився спати.

Клеант питає Оргона, чому той так піддається впливові Тартюфа. Оргон розповідає, як вперше зустрів Тартюфа у церкві, як той падав на коліна, як ревно молився, цілував

землю і всіх завоював своєю вірою. Ще тоді Оргон давав йому тоді гроші, але Тартюф брав їх і роздавав бідним. Зараз Оргон тішиться, що Тартюф став йому таким близьким, що навіть пильнує Ельміру і сповіщає кожний раз, як хто їй підморгне. Клеант намагається пояснити, що у побожності Тартюфа зовсім немає правди, та Оргон називає Клеанта філософом. Клеант дійсно говорить дуже розумно. Він пояснює, що побожність деяких людей збудована з брехні, і ці пройдисвіти лише актори, які торгують святістю, удають монахів, а люди віри сприймають їх широко, піддаються їхньому впливу. Бачачи, що він не переконає Оргона, Клеант почав говорити про шлюб Мар'яни. Він сказав, що Валер просив дізнатися, чому Оргон бариться з весіллям, адже дав слово, що віддасть дочку. Оргон пам'ятає про своє слово, але він замислив щось інше. Клеант здогадується, що тут йдеться до зради. Він вирішує все розповісти Валеру, а той хай вирішує сам, що робити далі.

ДІЯ ДРУГА

Оргон на самоті з Мар'яною радить їй виходити заміж за Тартюфа. Цю розмову підслухує Доріна. Коли Мар'яна відмовляється, батько говорить, що уже все вирішив і такий його наказ. Доріна стає на захист Мар'яни, але Оргон говорить служниці, щоб не розмовляла так вільно. Та Доріна не перестає говорити. Вона називає Тартюфа голим, попереджує Оргона, щоб не віддавав дочку силоміць, "справляють честь її на небезпечну путь", бо:

"...вірність у жінок залежить більш від того,

Чи їх за доброго дадуть, чи за лихого.

Коли в чоловіків на лобі є різки,

То винні в тім вони, а зовсім не жінки.

А бути вірною – то річ трудна й велика,

Як маєш бозна-що на місці чоловіка".

Та Оргона неможливо переконати. Він починає говорити донці, що Валер меткий до карт, не ходить до церкви. Весь час, поки батько переконує дочку, Доріна не перестає виступати проти шлюбу, аж Оргон хоче вдарити її. Рознервувавшись, Оргон йде геть. Доріна залишається наодинці з Мар'яною і питає, чому дівчина мовчала, коли батько переконував її. Чому не казала ні слова навпроти, хоч кохає Валера. Мар'яна вважає, що вмовляти батька має хлопець, а її діло – скоритися батькові. Тоді Доріна починає жартувати з Мар'яни, яка стане скоро жінкою Тартюфа, бо виходить, що вона хоче цього. Мар'яна просить допомоги в Доріні, дівчина признається, що краще накладе на себе руки, ніж вийде за Тартюфа.

Тут до них приходять Валер і, дізнавшись, що це все правда про шлюб з Тартюфом, ображається на Мар'яну і радить їй виходити за священника. Цього йому насправді не хочеться, бо він теж кохає її, та в ньому говорить ображене кохання і гордість. Хлопець каже, що теж знайде собі якусь дівчину, щоб втішила його. Закохані уже майже розійшлись назавжди, та Доріна хапає їх за руки і хоче помирити. Вона говорить, що закоханий народ – дурний, а вона хоче врятувати їх від лиха. Валер і Мар'яна нарешті помирилися, а Доріна порадила їм затягати час, шукати всілякі причини, щоб

відкласти шлюб Тартюфа і дівчини, а з часом вони щось придумують. Тим більше, що брат Даміс та мачуха Ельміра точно будуть на боці Мар'яни.

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

ДІЯ ТРЕТЯ

Даміс дуже розлючений і хоче вивести Тартюфа на чисту воду. Доріна просить його заспокоїтися, не сваритися з батьком, а всю справу довірити мачусі, бо вона, здається, приворожила Тартюфа. Священник от-от має прийти в кімнату, але Даміс не хоче виходити, а ховається в кабінет, щоб усе чути.

З'являється Тартюф і, побачивши Доріну, дає їй хусточку, щоб прикрила груди, бо його легко спокусити. Служниця дозволяє собі сказати, що не спокусилась би на тартюфа, навіть якби він був голий. Він сварить її, але радий почути, що сюди зараз прийде Ельміра, яка хоче поговорити з ним. Доріна бачить, що він аж заяснів від цієї новини, отже, точно закоханий у пані.

Коли Ельміра приходить і залишається з Тартюфом наодинці (про Даміса вони не знають), священник зізнається жінці, що закоханий у неї. Він кладе руку Ельмірі на коліно, лоскоче її, брешучи, що просто мацає вбрання мацаю і дивиться матерію. Ельміра питає його, чи це правда, що він одружується з Мар'яною. Тартюф вдає, що чув про це, але не такого щастя шукає, бо кохає Ельміру. Жінка питає, як він може, адже він побожний чоловік, а вона може про все розповісти чоловіку. Тартюф відповідає, що проти її краси просто неможливо встояти, просить пробачення. Тоді Ельміра каже, що чоловік не дізнається про це, але тепер Тартюф мусить посприяти, щоб Мар'яну батько віддав за Валера.

Та тут раптом вибігає Даміс і каже, що про все розповість батькові. Ельміра намагалася заспокоїти хлопця, щоб він не здіймав бучу, бо з таких дурниць жінки можуть хіба посміятися. Та хлопець не хоче поступитися, адже Тартюв шкодив і йому, і Валерові. І от в кімнату приходить батько, і Даміс усе йому розповідає. Та, як не дивно, батько не хвалить сина за правду, бо Тартюф падає на коліна і каже, що готовий до покарання, хоч ні в чому не винен. Оргон тепер остаточно вирішує віддати Мар'яну за Тартюфа, планує відписати йому усю спадщину, а сина проганяє з дому назавжди. Коли Оргон і Тартюф залишаються наодинці, священник каже, що оминатиме Ельміру, щоб злі язика не говорили дурниць. Та Оргон говорить, що тепер, всім на злість, Тартюф повинен вчащати до Ельміри.

ДІЯ ЧЕТВЕРТА

Клеант просить Тартюфа не ставати між батьком і сином. Та Тартюф знаходить собі виправдання: Але ж закону бог того не положив, Щоб я з зневажником моїм укупі жив". Тартюф розповідає, що Оргон уже відписав йому усе своє багатство, а потім вшивається, говорячи, що вже час молитви.

Мар'яна навколішки просить батька не віддавати її за Тартюфа, та Оргон несхитний. В Ельміри виникає план, як відкрити чоловікові очі. Вона просить його

сховатися під стіл, а Доріну просить покликати Тартюфа. Клеанта і Мар'яну жінка випроваджує з кімнати. Ельміра попереджує чоловіка під столом, що зараз змушена буде взяти на лице маску, щоб поговорити з облесником.

Коли приходить Тартюф, Ельміра говорить йому, що то вона хотіла позбавитися Даміса, щоб він мовчав Тартюфові почуття. Жінка говорить, що має прихильні почуття до Тартюфа, а той, зрадивши, відразу хоче, щоб вона задовольнила його. Тоді Ельміра питає, а як же Божий страх. Та Тартюф каже, що візьме гріх на себе, а там вже якось все владнає, та й "не є гріхом грішити потаймиру". Ельміра кашляє і стукає об стіл, а потім просить Тартюфа побігти подивитися, чи нема ніде чоловіка, щоб він їх не застукав.

Коли Тартюф вибігає, Оргон вилазить з-під столу і не тямиться з гніву. Він ховається за дружину, а коли Тартюф прибігає і тягне руки до Ельміри, Оргон виходить і каже зраднику, щоб забирався з будинку. Та Тартюф каже, що будинок уже належить йому.

ДІЯ П'ЯТА

Оргон також виявляє, що Тартюф забрав скриньку з поважною таємницею. Цю скриньку дав Оргонові друг Аргас, як утікав. У скриньці лежали шпаргали, від яких залежало життя Аргаса. Оргон боявся, щоб через скриньку його не взяли на допит, і розповів про неї Тартюфу. Клеант, дізнавшись, що Тартюф викрав скриньку, радить поводитися обережно, бо тепер вони усі в руках Тартюфа.

Даміс приходить додому і вже готовий вбити зрадника, та Клеант просить заспокоїтися. До будинку приходить пані Пернель і аж тепер до неї нарешті доходить, що Тартюф зрадник і брехун. Перед цим Оргону довелося дуже довго пояснювати їй все, бо вона не могла повірити.

Раптом з'являється пан Лояль – судовий пристав і каже родині, щоб забиралася з будинку, бо тепер усе тут належить Тартюфу. Та неприємності на цьому не закінчуються. Приходить Валер і розповідає, що його друг відкрив йому таємницю: Тартюф дійшов до короля і набрехав на Оргона, давши якісь шпаргали від державного злочинця. Тож уже є наказ арештувати Оргона. Валер пропонує тікати і дає Оргону гроші. Та не встигає Оргон втекти, як з'являється Тартюф і поліцей. Тартюф спиняє Оргона і каже, що його прийшли арештувати. Клеант розповідає про всі гріхи Тартюфа. А тоді несподівано поліцей каже, що арештований не хто інший, як Тартюф, бо король відразу збагнув, що то облесливий брехун, який зрадив сам себе і виявив, що він шахрай, якого вже давно розшукують. Оргон отримав папери на всі свої маєтки, які відписав Тартюфу, а король пробачив йому, що піддався на обман шахрая.

Коли Тартюфа уже вивели, Клеант порадив усім піти і подякувати королю. Оргон погодився і сказав, що справивши цей обов'язок, візьметься за шлюб Мар'яни і Валера.

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу